

Slovník latinských citátů

**4328 citátů
*s českým
překladem
a výkladem***

Josef Čermák
Kristina Hellerová

UNIVERSUM

Slovník
latinských
citátů

Slovník latinských citátů

4328 citátů
*s českým
překladem
a výkladem*

Josef Čermák
Kristina Hellerová

EUROMEDIA GROUP

Text copyright © 2005, 2010, 2015, 2022
by Josef Čermák, Kristina Hellerová

ISBN 978-80-242-8185-8

Josef Čermák, Kristina Hellerová
SLOVNÍK LATINSKÝCH CITÁTŮ

Sestavili Josef Čermák a Kristina Hellerová Obálku
navrhl Ivan Brůha

Redigovala Květa Hrachová

Odpovědný redaktor Jan Šindelka

Technická redaktorka Růžena Hedrichová

Počet stran 544

Vydala Euromedia Group, a. s., v edici Universum,
Nádražní 30, 150 00 Praha 5

v roce 2022 jako svou 4 425. elektronickou publikaci

Knihy lze zakoupit v internetových knihkupectvích
www.booktook.cz a www.knizniklub.cz

Obsah

Předmluva	6
Citáty A–V	9
Doslov: Latina jako nástroj vzdělanosti	403
Rejstřík klíčových slov	417
Abecední soupis českých překladů	457
Autoři citátů do knihy zařazených	526
Literatura	543

Předmluva

Antika už v evropském kulturním kontextu zdaleka nežije v té plnosti a šíři jako ve stoletích, která na počátku novověku předznamenal humanismus s renesancí. Když se před pěti sty lety rozkládal svět univerzální vzdělanosti a prudce se začaly rozvíjet a vyhraňovat partikulární zájmy jednotlivých národů a církví, začalo být i dědictví řecké a římské antiky přijímáno diferencovaně, podle podmínek a potřeb místa a času. Nicméně síla antického odkazu procházejícího dějinami poznamenala za více než dvě tisíciletí Evropu ve všech oborech lidské činnosti. Antická kultura a civilizace se zapsaly hluboko do paměti dějin a jsou, byť už jen útržkovitě, nebo dokonce nevědomky, přítomny i v našem životě: v jazyce, jímž se dorozumíváme, v literatuře a umění, které jsou s nimi přes propast věků spojeny, ve vědě a filozofii, právu či medicíně, které se v nich vracejí ke svým impozantním počátkům.

Tato kniha chce formou encyklopedicky řazených, obsahově i literárně působivých citací podat trest tisícileté latinsky psané moudrosti. Chce za prvé zpřístupnit výběr dodnes živých, moudrých, často i vtipných a ve své stručnosti mistrně formulovaných aforismů, sentencí, gnóm, maxim, nápisů, hesel a výroků prominentních učenců, spisovatelů a historicky známých osobností nejen antiky, ale i středověku a novověku. Za druhé přináší klíčová, často citovaná a pro všeobecnou vzdělanost nepostradatelná místa z biblických knih i z pozdějších základních děl náboženské literatury, jakož i nejběžnější liturgické pojmy. Za třetí pak uvádí některé základní pojmy a termíny vědy, obraty, úsloví, rčení, pořekadla a přísloví, s nimiž se setkáváme a jichž dodnes běžně užíváme, aniž často víme, že jsou latinského původu. Myšlenky moudrých, učených a šarmem kultivovaného stylu obdařených latiníků minulosti mohou bohatě posloužit k citování a co víc: jako inspirace k rozvíjení vlastních úvah.

Stručně řečeno kniha chce současnému uživateli zpřítomnit to, co z těchto krátkých latinských slovesných útvarů dodnes žije v těch oborech vzdělanosti, v nichž si latina při svém historickém ústupu uhájila své místo: v humanitních a přírodních vědách, ve filozofii, v náboženském životě, v právnictví, v lékařství. Najde se v ní leccos, co je nebo může být součástí naší denní jazykové a komunikační praxe, i mnohé, co je stále literárně působivé a myšlenkově živé a podnětné. Mnoho těchto textů nebo jejich částí zdomácnělo, doslova nebo v různých obměnách, také v jiných evropských i mimoevropských jazycích a staly se z nich takzvané *loci communes* (společná neboli obecně známá místa, řecky *topoi*).

Knihu nebude nejspíš čtena souvisle, nýbrž výběrově podle okamžité potřeby nebo nálady. Vyhledávání textů k určitému tématu v tomto obsáhlém, abecedně podle úvodních slov (incipitů) řazeném díle o bezmála 4500 jednotkách usnadňuje podrobný věcný (tematický) rejstřík, odkazující k výskytu všech klíčových slov v knize. Textové jednotky, u každého písmene abecedy průběžně číslované, mají jednotné uspořádání: Uvedeny jsou latinským zněním textu. Následuje filologicky nebo významově přesný český překlad. Jde-li o text rytmičný (hlavně v časoměrném hexametu nebo pentametu) nebo rýmovaný, je v metru originálu připojen ještě náš vlastní nebo (řidčeji) již dříve vydaný cizí překlad. Latinské texty z bible se v obecném povědomí vžily a také v knize jsou citovány z Jeronýmova latinského překladu – z Vulgaty. Český překlad porízený z Vulgaty se však často dosti liší od překladu ekumenické bible, porízeného z řečtiny a hebrejštiny a dnes běžně citovaného. Proto u biblických citátů uvádíme na druhém místě i překlad ekumenický. V některých případech (např. u rčení a přísloví) jsou uváděny alternativní české obdoby. Závěrečná část, tištěná kurzívou, uvádí zdroj, z něhož latinský text pochází; u citátů z bible je vždy přesně identifikováno místo výskytu s použitím obvyklých zkratk, jejichž seznam je uveden v závěru knihy. Podle potřeby je v této závěrečné části, rovněž kurzívou, podáván stručný objasňující výklad ke smyslu latinského textu nebo k jeho kulturně historickému či literárnímu kontextu. Protože některé texty existují v různých obměnách – originální znění byla např. upravována pro pedagogické účely a v té podobě se vžila – objevují se některé texty v obměněných podobách na více místech, jednou např. úplně a delší, podruhé zkrácené.

Encyklopedicky pojatý soubor je, jak říkali naši obrozenci, „klasobraním“ moudrých a dodnes živých latinských citací ze tří velkých epoch evropských dějin, antiky, středověku a novověku, a představuje svým způsobem i miniaturní obraz tisícileté latinské vzdělanosti. Abychom tento obraz zarámovali, doprovázíme knihu v závěru studií *Latina jako nástroj vzdělanosti*, která se pokouší alespoň v hrubých rysech načrtnout historii a význam jazyka a kultury, která spoluvytvářela dnešní Evropu. Rovněž jsme považovali za užitečné uvést v závěru knihy stručné, heslovité informace o autorech, jejichž texty byly do knihy zařazeny. Kurzívou vtištěné české názvy v závorkách za latinskými názvy originálu znamenají, že kniha vyšla v českém překladu.

Materiál k této knize, která má v nejružnějších jazycích světa spoustu předchůdců, jsme kromě vlastních poznámek a excerpt z příležitostně četby čerpali z mnoha cizojazyčných i domácích publikací od různých populárněji zaměřených „zitatenschatzů“, krácejících ve stopách *Okřídlených slov* (Geflügelte Worte) Němce Georga Büchmanna z dob vilémovského Německa, vyšlých v desítkách vydání, až po nepřeborně obsáhlé kompendium jiného Němce Hanse Walthera *Proverbia sententiaeque latinitatis medii aevi* (Příslloví a sentence středověké latiny) z 60. let minulého století. Kromě dalších německých, anglických a ruských antologií jsme čerpali především ze souborů románských, hlavně španělských, ale i francouzských a italských. Nevynechali jsme pochopitelně předchozí publikace české, z nichž vyniká lexikon latinských výroků, přísloví a rčení Evy Kuťákové, Václava Marka a Jany Zachové *Moudrost věků*, jež připravili akademičtí klasičtí filologové a který vybrané texty prezentuje s vědeckým komentářem.

Proti všem našim předchůdcům z let politicky řízené kultury jsme měli tu výhodu, že jsme nemuseli pracovat pod cenzurní hrozbou či s autocenzurní opatrností a že můžeme volně prezentovat materiál z oblasti náboženství, idealistické filozofie anebo texty na téma svoboda, tyranie apod. Na závěr se omlouváme stoupencům progresivních tendencí v českém pravopisu, že jsme neměli odvalu psát slova etymologicky úzce spjatá s latinou a řečtinou podle současně platné české pravopisné normy. Odražovala nás od toho varovná blízkost originálního znění i pomyšlení na pocit nevolnosti, který to vyvolává u klasických filologů. *Sit venia...*

A

- 1 A BARBA STULTI DISCIT TONSOR
Na vousu hlupáka se lazebník zaučuje
- 2 A BOVE MAIORE (MAIORI) DISCIT ARARE MINOR
Od starého vola se mladý učí orat
- 3 A CANE NON MAGNO SAEPE TENETUR APER
I malý pes často chytí kance
Ovidius, Léky proti lásce
- 4 A CAPILLIS USQUE AD UNGUES
Od vlasů až k nehtům
Od hlavy až k patě
Plautus, Epidicus; Petronius, Satirikon
- 5 A CAPITE USQUE AD CALCEM
Od hlavy až k patě
- 6 A CONTRARIO SENSU
V opačném smyslu
- 7 A CRUCE SALUS
Z kříže přichází spása
- 8 A DEO REX, A REGE LEX
Od Boha král, od krále zákon
- 9 A DEO VOCATUS RITE PARATUS
Bohem povolán – řádně připraven
Komu dal Bůh úřad, tomu dal i rozum – Komu Pánbůh, tomu všichni svatí
- 10 A FRUCTIBUS EORUM COGNOSCETIS EOS
Po jejich ovoci poznáte je
NZ, Mt 7,16
- 11 A LATERE
Ze strany

- 12 A LIMINE
Od prahu
Od počátku – Veskrze
- 13 A MAGNIS MAXIMA
Velké příčiny mívají obrovské důsledky
- 14 A MARI USQUE AD MARE
Od moře k moři
Nápis ve státním znaku Kanady
- 15 A MENSA ET TORO
Od stolu a od lože
V římském právu formule rušící manželské soužití, nikoli rozvod v dnešním slova smyslu
- 16 A MULIERE INITIUM FACTUM EST PECCATI
Od ženy stal se počátek hříchu
Hřích začal od ženy
SZ, Sír 25,33 (24); múněn prvotní hřích Evy v ráji: ochutnala zakázané ovoce ze stromu poznání
- 17 A NIHILO
Z ničeho
- 18 AH NIMIUM FACILES QUI TRISTIA CRIMINA CAEDIS / FLUMINEA
TOLLI POSSE PUTETIS AQUA
Ó, vy pošetilci, co míní, že zločiny strašné vodou, již přináší
řeka, je možné nadobro smýt
Ovidius, Kalendář
- 19 A PORTA INFERI (ERUE, DOMINE, ANIMAM EIUS)
Od brány pekelné (odvrať, Pane, duši jeho)
Slova modlitby za zemřelé
- 20 A POSTERIORI
Z toho, co přišlo potom
- 21 A PRIORI
Předem
- 22 A (DE) PROFUNDIS (CLAMAVI AD TE, DOMINE)
Z hlubin bezedných (tě volám, Hospodine)
Z hlubokosti své volám k Tobě
SZ, Ž 130,1
- 23 A RECTA CONSCIENTIA TRANSVERSUM UNGUEM NON OPORTET
DISCEDERE

Není radno zpronevěřit se čistému svědomí, ani co by se za
nehet vešlo

Cicero, Dopisy Attikovi

- 24 A SOLIS ORTU USQUE AD OCCASUM

Od východu slunce až na západ

SZ, Ž 113,3

- 25 A SUPERBIA INITIUM SUMPSIT OMNIS PERDITIO

V povyšování je zkáza

SZ, Tób 4,13

- 26 A. D. (ANTE DIEM)

Přede dnem

- 27 A. D. (ANNO DOMINI)

Léta Páně

- 28 A. H. (AD HONOREM)

K poctě

- 29 A. CHR. N. (ANTE CHRISTUM NATUM)

Př. Kr., (před Kristovým narozením)

ANTE CHRISTUM

Před Kristem

- 30 A. M. (ANTE MERIDIEM)

Před polednem

Dopoledne

Tato zkratka se dochovala a běžně se užívá v anglosaském světě

- 31 AB AETERNO

Od věčnosti

Odjakživa

- 32 AB ALTERO EXPECTES, ALTERI QUOD FECERIS

Od druhého očekávej to, co sám mu učinil

Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá – Jak ty mně, tak já tobě

Publilius Syrus, Myšlenky

- 33 AB AMICO RECONCILIATO CAVE

Dej si pozor na přítele, s nímž ses usmířil

- 34 AB ANTIQUO

Odedávna

- 35 AB ASINIS AD BOVES TRANSCEDERE

Z oslů přesednout na voly

Plautus, Komédie o hrnci; smysl: polepšit si

- 36 AB ASINO LANAM QUAERERE
Chtít na oslovi vlnu
Hledat na dlani chlup
- 37 AB EQUO AD ASINUM
Z koně na osla
- 38 AB HAEDIS SEGREGARE OVES
Oddělit ovce od koz
Z Ježíšových slov o Posledním soudu (Mt 25,32), kdy oddělí spravedlivé od hříšníků
- 39 AB HOMINE ET FLUMINE TACITURNO CAVE
Chraň se mlčenlivého člověka a proudu
- 40 AB ILLO TEMPORE
Od onoho času
- 41 AB IMO PECTORE
Z hloubi srdce
Z hloubi duše – Z celého srdce
Lucretius, O přítodě
- 42 AB IMPROBO DEBITORE QUIDVIS ACCIPE
Od nespolehlivého dlužníka přijmi cokoliv
Darovanému koni na zuby nekoukej
- 43 AB INCUNABULIS
Od plenek
Od kolébky
- 44 AB IOVE PRINCIPIUM
Počátkem je Jupiter
Začít od Adama
- 45 AB IPSO LARE INCIPE
Začni nejdřív u vlastního krbu
Zametej před vlastním prahem
Larové byli římská bůžková domácího krbu
- 46 AB ORE AD AUREM
Od úst k uchu
Smysl: důvěrně, šeptem
- 47 AB OVO
Od vejce
Od samého začátku
Horatius, O umění básnickém (List Pisonům). Ve starém Římě bylo zvykem začínat hostinu vajíčkem a končit ji jablky

- 48 AB OVO USQUE AD MALA
Od vajíčka až k jablkům
Od začátku až do konce
Horatius, Satiry
- 49 AB UNO DISCE OMNES
Z jedné věci se nauč všemu
- 50 AB URBE CONDITA
Od založení města
Název spisu Tita Livie, v němž se líčí dějiny města Říma od jeho založení prý v roce 753 př. Kr. do roku 9 př. Kr.
- 51 AB UTRAQUE PARTE
Z obou stran
- 52 ABI IN PACE
Odejdi v pokoji
- 53 ABIECIT HASTAS
Odhodil kopí
Hodit flintu do žita
Cicero, Na obranu Mureny
- 54 ABLUE PECCATA NON SOLUM FACIEM
Očisti od hříchů nejen svou tvář, ale i sebe
Nápis na chrámu sv. Žofie (Hagia Sofia) v Istanbulu
- 55 ABRENUNTIO
Zříkám se
Křestní formule, již se křtěnec zříká ducha zla a jeho atributů
- 56 ABSENS CARENS
Není, nedostane
Kdo není přítomen, nedostane
- 57 ABSENS HERES NON ERIT
Nepřítomný nebude dědicem
Právní zásada
- 58 ABSIT INVIDIA VERBO
Ať je to slovo prosto zloby
Beze zloby
Livius, Dějiny
- 59 ABSIT INIURIA VERBO
Ať to slovo neurazí
Bez urážky

- 60 ABSOLVERE NOCENTEM SATIUS EST QUAM CONDEMNARE
INNOCENTEM
Je lépe osvobodit viníka než odsoudit nevinného
Právní zásada
- 61 ABSOLVO (EGO TE ABSOLVO A PECCATIS TUIS)
Odpouštím (ti tvé hříchy)
Formule pronášená knězem na závěr zpovědi
- 62 ABSQUE ARGENTO OMNIA VANA
Bez peněz ničeho nedocílíš
Bez peněz do hospody nelez
- 63 ABSTINERE DEBET AEGER
Nemocný se má omezovat
- 64 ABSTRAHE LIGNA FOCO, SI VIS EXTINGUERE FLAMEN
Odstraň z ohně dřevo, chceš-li uhasit plamen
- 65 ABUSUS NON TOLLIT USUM
Zneužití neruší užívání (věci)
- 66 ABYSSUS ABYSSUM INVOCAT (IN VOCE CATARACTARUM
TUARUM)
Vlna tvá (s hukotem padajíc) na vlnu volá
Propastná tůň na tůni volá (v hukotu peřejí tvých)
SZ, Ž 41(42),8
Smysl: neštěstí nepřichází samo
- 67 ACCEPTO DAMNO IANUAM CLAUDO
Po vyloupení zavírám dveře
Pozdě bycha honit
- 68 ACCESSIT LATINITAS, RECESSIT PIETAS
Nastoupila latina, ustoupila zbožnost
*Satirické pořekadlo namířené proti jazykovým reformám papeže
Urbana VIII. v liturgii*
- 69 ACCESSORIUM SEQUITUR PRINCIPALE
Vedlejší následuje za hlavním
Právní zásada
- 70 ACCIDIT IN PUNCTO QUOD NON SPERATUR IN ANNO
V mžiku se stane to, v co nedoufáš léta
Heslo císaře Ferdinanda I.
- 71 ACCIPE QUAM PRIMUM, BREVIS EST OCCASIO LUCRI
Neváhej a hned ber, zisk ti kyne jen krátce
Martialis, Epigramy

- 72 ACCIPE QUOD TUUM ALTERIQUE DA SUUM
Přijmi, co je tvé, a druhému dej, co jeho je
- 73 ACCIPE ANULUM DISCRETIONIS ET HONORIS, FIDEI SIGNUM,
UT QUAE SIGNANDA SUNT SIGNES ET QUAE APERIENDA SUNT
PRODAS
Přijmi prsten moudrosti a důstojnosti, znamení přísahy, abys
pečetil, co má být pečetěno, a vyjevil, co má být vyjeveno
*Formule, s níž biskupové přijímali pečetní prsten jako symbol
moudrosti a důstojnosti*
- 74 ACCIPE PILEUM PRO CORONA
Přijmi baret místo koruny
Středověká formule při udělování doktorské hodnosti
- 75 ACCIPERE HUMANUM EST, INOPI DONARE DEORUM
Přijímat dary je lidské, podarovat chudáka božské
- 76 ACCIPERE PRAESTAT QUAM FACERE INIURIAM
Je lepší bezpráví trpět než je páchat
Cicero, Tuskulské hovory
- 77 ACERBUM EST, PRO BENEFACTIS CUM MALI MESSEM METAS
Je trpké, když za dobrotu sklízíš špatnou odměnu
Pro dobrotu na žebrotu
Plautus, Epidicus
- 78 ACTA DIURNA – ACTA PUBLICA
Denní události
Denní noviny
V době Iulia Caesara denní zprávy ze senátu o událostech v Římě
- 79 ACTA EST FABULA
Hra končí
*Slova, jimiž byl v antickém Římě ohlašován konec divadelního před-
stavení. Zároveň prý poslední slova, která pronesl umírající císař
Augustus*
- 80 ACTA NON VERBA
Činy, ne slova
- 81 ACTA SANCTORUM
Skutky světců
*Obrovský soubor životopisů svatých (dosud 65 svazků), v němž už
od r. 1643 v abecedním pořadí pokračují belgičtí jezuité-bollandisté.
Založil jej vlámský jezuita Johann Bolland*

- 82 ACTAM REM AGERE
Dělat udělanou věc
Dělat něco zbytečného – Mlátit prázdnou slámu
Plautus, Komédie o skříňce
- 83 ACTOR ET REUS IDEM ESSE NON POTEST
Nikdo nemůže být zároveň žalobcem a obviněným
Právní zásada
- 84 ACTUM EST
Je vykonáno
Dokonáno jest
- 85 ACU REM TETIGISTI
Hrotem ses dotkl věci
Uhodit hřebík na hlavičku – Trefit do černého
Plautus, Komédie o laně
- 86 ACUTUS UT POENUS
Vychytralý jako Pun
Punové (Kartháginci) byli ve starověku pověstní svou lstivostí a vychytralostí
- 87 AD ABSURDUM
K nesmyslnosti
- 88 AD ACTA
Do spisů
Mezi vyřízené věci
- 89 AD AUGUSTA PER ANGUSTA
Přes neshody k vrcholům
- 90 AD BESTIAS
K šelmám
Formule vyslovující v antickém Římě vedle ukřižování jeden z nejvyšších trestů: roztrhání šelmami v cirku. Byli jím v dobách pronásledování postihováni i křesťané
- 91 AD CALENDAS GRAECAS
O řeckých kalendách
Na svatého Dyndy – Až naprší a uschne – Až pes na lísku vleze
Suetonius, Augustus; prý oblíbené rčení císaře Augusta. Smysl: nikdy, protože Řecké kalendy (pojmenování každého 1. dne v měsíci) neměly
- 92 AD COETUM GENITI SUMUS
Narodili jsme se pro společenství
Seneca Mladší, O hněvu

- 93 AD CONSUMMATIONEM SAECULI
Až do skonání věků
- 94 AD DELIBERANDUM
K úvaze
- 95 AD DISCENDUM QUOD OPUS EST NULLA MIHI AETAS SERA
VIDERI POTEST
K tomu, aby se člověk naučil, co je třeba, mi v žádném věku
nepřipadá pozdě
Augustinus, Dopisy
- 96 AD DISPUTANDUM
K projednání
- 97 AD EXEMPLUM
Podle příkladu
- 98 AD EXTRA
Navenek
- 99 AD FINEM SAECULORUM
Do konce věků
- 100 AD FLENT EM FLENS NUMQUAM BENE VENIET CONSOLATOR
Plačícímu nikdy nepomůže utěšitel, který sám pláče
Ennodius, Život Epifaniův
- 101 AD FONTES
K pramenům
*Direktiva pro vědeckou práci: vycházet z původních pramenů,
ne z jejich pozdějšího zpracování*
- 102 AD FONTES REDEUNT LONGO POST TEMPORE LYMphae
Vody se po dlouhém čase vrací k pramenům svým
- 103 AD FORES FORTUNA VENIT, CUI PROPITIA EST
Štěstí přijde až ke dveřím toho, komu je nakloněno
- 104 AD FUTURAM MEMORIAM
Na památku
- 105 AD GLORIAM DEI
Ke slávě Boží
- 106 AD GRAECAS, BONE REX, FIANT MANDATA CALENDAS
Tvé příkazy se, milý králi, splní o řeckých kalendách
Smysl: nesplní se nikdy
- 107 AD HOC
Pro tento případ

- 108 AD HONOREM
K poctě
- 109 AD IMPOSSIBILIA NEMO TENEATUR
Nikdo nemá být poután nesplnitelnými závazky
- 110 AD INFEROS
Do podsvětí
Do světa mrtvých
- 111 AD INFINITUM
Do nekonečna
- 112 AD INQUIRENDUM
K vyšetření
Právnícký obrat
- 113 AD LEONES
Ke lvům
Obrat stejného významu jako Ad bestias
- 114 AD LIBITUM
Podle libosti
- 115 AD LIMINA (APOSTOLORUM)
K hrobům (apoštolů)
Do Říma
Takto je označována návštěva, kterou musejí každých pět let vykonat biskupové u papeže v Římě, aby podali zprávu o stavu své diecéze
- 116 AD MAIOREM DEI GLORIAM (A. M. D. G.)
K větší slávě Boží
Heslo, které přijal za své jezuitský řád, Tovaryšstvo Ježíšovo
- 117 AD MALA FACTA MALUS SOCIUS SOCIUM TRAHIT
Špatný společník svádí svého druha k špatnostem
- 118 AD MANUM
Do vlastních rukou
- 119 AD MEMORANDUM
Pro zapamatování
- 120 AD MENSAM SICUT AD CRUCEM, AD CRUCEM SICUT AD MENSAM
Ke stolu jako ke kříži, ke kříži jako ke stolu
Jak k jídlu, tak k dílu
Častý nápis v kláštorech bosých karmelitánů
- 121 AD MODUM
Na způsob

- 122 AD OCULOS
Před oči – Očividně – Názorně
- 123 AD PAENITENDUM PROPERAT, CITO QUI IUDICAT
Kdo zbrkle soudí, je na nejrychlejší cestě k lítosti
Publilius Syrus, Myšlenky
- 124 AD PATRES
K otcům
Zemřít – Odejít k Abrahamu
- 125 AD PERPETUAM MEMORIAM
Na věčnou paměť
- 126 AD PERPETUAM REI MEMORIAM
Na věčnou paměť té věci
- 127 AD PERSONAM
K osobě
Osobně
- 128 AD PETENDAM PLUVIAM
K prosbě o déšť
Tak označovány modlitby za déšť
- 129 AD PETRI CATHEDRAM
Ke stolci Petrovu
Název první encykliky papeže Jana XXIII. o nutnosti hájit pravdu a zachovat mír
- 130 AD PIAS CAUSAS
Na zbožné účely
- 131 AD PRAESENS OVA CRAS PULLIS SUNT MELIORA
Večce dnes jsou lepší než kuřata zítra
Lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše
- 132 AD PRIMUM ARBOR NON CORRUIT ICTUM
Strom se neskácí po první ráně
- 133 AD REM
K věci
- 134 AD SUPEROS
K bohům
K nebešťanům
- 135 AD TE, DOMINE, LEVAVI ANIMAM MEAM
K tobě pozdvihuji mysl svoji, Hospodine
K tobě, Hospodine, pozvedám svou duši
SZ, Ž 24(25),1

- 136 AD USUM
K užiti
- 137 AD USUM DELPHINI
Pro potřebu delfína (dauphina)
*Takto označovány knihy a pomůcky pro výchovu dauphina,
francouzského korunního prince, následníka trůnu, k tomuto účelu
vybírané a eventuálně i upravované*
- 138 AD USUM PROPRIUM
K vlastní potřebě
- 139 AD VIRTUTEM UNA ET ARDUA VIA EST
Ke ctnosti vede jediná, strmá cesta
Sallustius, Dopisy Caesarovi o státu
- 140 AD VITAM AETERNAM
K věčnému životu
- 141 AD VIVENDUM VELUT AD NATANDUM IS MELIOR QUI ONERE
LIBERIOR
Lépe žije i plave ten, koho netíží břemeno
*Apuleius, Apologie aneb Vlastní obhajoba proti nařčení z čarodějnic-
tví*
- 142 AD VOCEM POPULI
K hlasu lidu
K veřejnému mínění
- 143 ADDE PARUM PARVO, MAGNUS ACERVUS ERIT
Přidej trochu k troše a vznikne veliká hromada
- 144 ADDENDA
To, co je třeba přidat
- 145 ADDISCUNT IUVENES, QUOD CECINERE SENES
Mládí se učí tomu, co zpívali staří
- 146 ADESTE FIDELES
Pojďte, věřící
Titul a začátek slavné středověké vánoční písně
- 147 ADHIBENDA EST IN IOCANDO MODERATIO
V žertování je třeba znát míru
Cicero, O řečníku
- 148 ADHUC SUB IUDICE LIS EST
Dosud je spor v rukou soudce
Horatius, O umění básnickém (List Pisonům)

- 149 ADHUC TUA MESSIS IN HERBA EST
Tvá žeň dosud neuzrála
Ovidius, Listy heroin
- 150 ADITUM NOCENDI PERFIDO PRAESTAT FIDES
Možnost škodit dopřává zrádci důvěra
Seneca Mladší, Oidipús
- 151 ADIURO TE PER EUM, QUI VENTURUS EST IUDICARE VIVOS ET MORTUOS
Zapřísahám tě při tom, který přijde soudit živé i mrtvé
Středověká zaklínací formule
- 152 ADMIROR, PARIES, TE NON CECIDISSE RUINIS, QUI TOT SCRIPTORUM TAEDIA SUSTINEAS
Divím se, zdi, že ses nezřítla pod tíhou tolika nechutností, které na tebe napsali
Staré graffiti nalezené na mnoha zdech v Pompejích
- 153 ADMITTITUR
Povoluje se
- 154 ADMONERI BONUS GAUDET; PESSIMUS QUISQUE RECTOREM ASPERRIME PATITUR
Dobrého člověka rada těší, mizera přetěžko snáší rádce
Seneca Mladší, O hněvu
- 155 ADORA QUOD INCENDISTI, INCENDE QUOD ADORASTI
Modli se za to, co jsi roznítil, rozněcuji to, za co ses modlil
Slova remešského biskupa Remigia, když r. 496 křtil 30letého franského krále Chlodvíka I.
- 156 ADULATIO PERPETUUM MALUM REGUM
Pochlebování je věčnou zhoubou králů
Curtius Rufus, O činech Alexandra Velikého
- 157 ADULATIO QUAM SIMILIS EST AMICITIAE
Jak je lichocení podobné přátelství
Seneca Mladší, Listy Lucilioví
- 158 ADULATOR PROPRIIS COMMODIS TANTUM STUDET
Pochlebníkovi jde jen o vlastní prospěch
- 159 ADVENAM ET PUPILLUM ET VIDUAM NOLITE CONTRISTARE, NEQUE OPPRIMATIS INIQUE
Cizince, sirotka a vdovy nezarmucujte, neutiskujte jich
Netýrejte bezdomovce, sirotka a vdovu, nedopouštějte se násilí
SZ, Jr 22,3

- 160 ADVERSA FORTUNA
Za nepřízně osudu
- 161 ADVERSAE RES ADMONUERUNT RELIGIONUM
Neštěstí upomnělo na povinnou úctu k bohům
Livius, Dějiny
- 162 ADVERSARUM IMPETUS RERUM VIRI FORTIS NON VERTIT
ANIMUM
Nápor neštěstí nezlomí ducha statečného člověka
Seneca Mladší, O prozřetelnosti
- 163 ADVERSIS MAIOR, PAR SECUNDIS
Odolný vůči nepřízni, neochvějný ve štěstí
- 164 ADVERSUM STIMULUM CALCES
Ostnu nastavit patu
Terentius, Formio
- 165 ADVERSUM NECESSITATEM NE DII QUIDEM RESISTUNT
S nutností ani bohové nic nezmohou
- 166 ADVERSUS PERICULUM NATURALIS RATIO PERMITTIT SE
DEFENDERE
Bránit se proti nebezpečí dovoluje zdravý rozum
- 167 ADVERSUS AEREM CERTARE
Bojovat s větrem
Počínat si pošetile
- 168 ADVOCATUS A POTENTIORE DISCEDE: EX HOC ENIM MAGIS TE
ADVOCABIT
Povolán jsa od mocnějšího zdráhej se, i bude tím více volati
tebe k sobě
Když tě k sobě zve vladař, dálejš okolky, a s tím větším
naléháním tě bude zvát
SZ, Sír 13,12(9)
- 169 ADVOCATUS DIABOLI
Advokát ďábla
*Osoba určená papežskou kurií, aby v procesu svatořečení
(kanonizace) dělala oponenta*
- 170 AEDIFICIA ET LITES PAUPERIEM FACIUNT
Domy a spory způsobují chudobu
- 171 AEGRE REPREHENDAS, QUOD SINIS CONSUESCERE
Těžko se zbavíš toho, čemu jsi přivykl
Jeroným, Dopisy

- 172 AEGRESCIT MEDENDO
Onemocněl léčením
Vergilius, Aeneis
- 173 AEGROTANTI OMNIA AMARA
Nemocnému je vše hořké
- 174 AEQUA TELLUS / PAUPERI RECLUDITUR / REGUMQUE PUERIS
Stejná zem se otvírá chudákovi i synům králů
Horatius, Ódy
- 175 AEQUA LEGE NECESSITAS / SORTITUR INSIGNES ET IMOS, /
OMNE CAPAX MOVET URNA NOMEN
Rovným právem si nutnost vybírá vznešené i chudé a objemné
osudí mísí všechna jména
Horatius, Ódy
- 176 AEQUALIS AEQUALEM DELECTAT
Stejný stejného těší
Rovný rovného si hledá
- 177 AEQUALITAS NON PARIT BELLUM
Rovnost nevyvolává válku
Výrok připisovaný řeckému zákonodárci Solónovi
- 178 AEQUAM MEMENTO REBUS IN ARDUIS / SERVARE MENTEM
Dbej, abys i v časech zlých si klidnou zachoval mysl
Horatius, Ódy
- 179 AEQUAT OMNES CINIS, IMPARES NASCIMUR, PARES MORIMUR
Smrt vše srovná, nejsme si rovni rodem, ve smrti jsme si rovni
Seneca Mladší, Listy Lucilioví
- 180 AEQUITAS TOLLITUR OMNIS, SI HABERE SUUM CUIQUE NON
LICET
Všechna rovnost mizí, když každý nemůže mít to, co mu náleží
Cicero, O povinnostech
- 181 AEQUO PULSAT PEDE
Měří stejným krokem
Horatius, Ódy; o smrti, která všem lidem měří stejně
- 182 AEQUUM EST, UT CUIUS PARTICIPAVIT LUCRUM, PARTICIPET
ET DAMNUM
Je spravedlivé, aby ten, kdo se podílel na zisku, podílel se i na
ztrátě
Digesta

- 183 AER NATALIS, MEDICINA UNIVERSALIS
Vzduch rodného kraje je nejučinnější lék
Středověký lékařský aforismus
- 184 AERE PERENNIUS
Kovu trvalejší
Horatius, Ódy; básník o nesmrtelnosti svých básní
- 185 AES DEBITOREM LEVE, GRAVIUS INIMICUM FACIT
Malé peníze dělají dlužníka, velké nepřítele
- 186 AES ALIENUM
Dluh
- 187 AES SONANS AUT CYMBALUM TINNIENS
Byl bych jen jako zvučící měď a jako znějící zvonec
Jsem jenom dunící kov a zvučící zvon
NZ, 1 K 13,1; těmito slovy sv. Pavel říká, co by byl, kdyby mluvil jazyky andělskými, ale neměl lásku
- 188 AESOPI GRACULUS
Ezopova kavka
Metaforické označení lidí, kteří využívají snažení nebo zásluh druhých jako kavka v Ezopově bajce
- 189 AETAS PARENTUM PEIOR AVIS, TULIT / NOS NEQUIORES, MOX DATUROS / PROGENIEM VITIOSIOREM
Pokolení našich rodičů, horší než dědů, zplodilo nás ještě horší, a my brzy zplodíme potomstvo ještě zkaženější
Horatius, Ódy
- 190 AETAS PRIMA CANAT VENERES, EXTREMA TUMULTUS
Mládí ať o lásce zpívá a stárí o válečné vřavě
Propertius, Elegie
- 191 AETAS SENILIS MALA MERX
Stárí je špatné zboží
- 192 AETATE FRUERE: MOBILI CURSU FUGIT
Užívej života: pádí jak zběsilý
Seneca Mladší, Faidra
- 193 AETATE PROVECTA BALNEA VITABIS
V pokročilém věku se vyhýbej lázním
- 194 AETATE RECTIUS SAPIMUS
S věkem chápeme bystřeji
Terentius, Bratři

- 195 AETATIS CUIUSQUE NOTANDI SUNT TIBI MORES
Je třeba, abys zaznamenával mravy každého věku
Horatius, O umění básnickém (List Pisonům)
- 196 AETERNA URBS
Věčné město
Tibullus, Básně
- 197 AETERNUM VALE
Sbohem navěky
Poslední sbohem
Ovidius, Proměny; poslední Eurydichina slova, když se loučí s Orfeem a navždy se vrací do podsvětí
- 198 AETHIOPEM DEALBARE
Bělit Etiopana
Omývat černocho
- 199 AFFIRMANTI, NON NEGANTI, INCUMBIT PROBATIO
Důkaz má podat ten, kdo věc tvrdí, nikoli ten, kdo ji popírá
Právní zásada
- 200 AFFLAVIT DEUS ET DISSIPATI SUNT
Zadul Bůh, a byli rozprášeni
Nápis na anglických pamětních mincích připomínajících porážku španělské flotily (Neporazitelná Armada) r. 1588 u anglických břehů
- 201 AFFLICTIS LENTAE, CELERES GAUDENTIBUS HORAE
Zarmouceným se hodiny vlečou, radujícím se letí
Častý nápis na starých hodinách
- 202 AGE EAMUS, AMICI, QUO NOS FATA VOCANT
Pojďme, přátelé, tam, kam volá nás osudu hlas
Upravený citát z Vergilia
- 203 AGE QUOD AGIS
Dělej, co děláš
Smysl: nerozptyluj se
- 204 AGENS ET CONSENTIENS EADEM POENA DIGNI
Ten, kdo čin vykonal, i ten, kdo jej schvaloval, zaslouží si stejný trest
Právní zásada
- 205 AGNOSCO FORTUNAM CARTHAGINIS
Poznávám osud Karthága
Livius, Dějiny. Hannibalův výkřik, když spatřil useknutou hlavu svého bratra Hasdrubala; smysl: nějaký čin neblaze skončí

- 206 AGNOSCO VETERIS VESTIGIA FLAMMAE
Poznávám stopy dávného ohně
Vergilius, Aeneis; výrok Didonin, že pocituje k Aeneovi stejnou lásku jako k svému prvnímu manželovi
- 207 AGNUS DEI
Beránek Boží
V podobě Beránku Boží název části mše
- 208 ACHERUNTIS PABULUM
Sousto Acherontu
Plautus, hry Casina a Kupec; v římské komedii mínění lidé, kteří brzy přijdou do podsvětí, říše mrtvých
- 209 AIO TE, AEACIDA, ROMANOS VINCERE POSSE
Věštím, že ty, potomku Aiákův, porazíš Římany. Nebo naopak:
Věštím, že ty, potomku Aiákův, budeš poražen Římany
Dvojnásobná odpověď delfské věštírny épeirskému králi Pyrrhovi
- 210 ALBA DECENT FUSCAS
Bílá barva sluší tmavovláskám
Ovidius, Umění milovat
- 211 ALBO DIES NOTANDA LAPILLO
Den, který je třeba označit bílým kamínkem
Ve starém Římě bylo zvykem označovat šťastné dny bílým kamínkem
- 212 ALEA IACTA EST
Kostky jsou vrženy
Suetonius, Caesar; věta připisovaná Iuliu Caesarovi, když se chystal překročit říčku Rubicon a táhnout na Řím. Obecně znamená muset se rozhodnout v důležité věci
- 213 ALERE LUPORUM CATULOS
Živit mláďata vlků
Hřát si hada na prsou
- 214 ALIA TERRA ALIOS MORES POSTULAT
Jiná země si žádá jiné mravy
Jiný kraj, jiný mrav
- 215 ALIA EST AESTIMATIO POSSESSIONIS, ALIA PROPRIETATIS
Jinak se hodnotí užívání a jinak vlastnění věci
- 216 ALIAM AETATEM ALIA DECENT
Pro každý věk je vhodné něco jiného
Plautus, Kupec

- 217 ALIBI
Jinde
V právnictví jeden z důkazů nevinny: podezřelý v době činu pobýval jinde
- 218 ALIENA CAPELLA GERIT DISTENTUS UBER
Cizí koza má plnější vemeno
Sousedova kráva víc dojí
Horatius, Satiry
- 219 ALIENA NE CURES
O cizí věci se nestarej
Co tě nepálí, nehas – Zametej nejdřív před svým prahem
Terentius, Sebetrapič
- 220 ALIENA NOBIS, NOSTRA PLUS ALIIS PLACENT
Nám se víc líbí cizí, naše zas jinému
Publilius Syrus, Myšlenky
- 221 ALIENA VITIA IN OCULIS HABEMUS, A TERGO NOSTRA SUNT
Cizí chyby máme na očích, vlastní chyby za zády
Seneca Mladší, O hněvu
- 222 ALIENI APPETENS, SUI PROFUSUS
Toužil po cizím, vlastní promrhal
Sallustius, Spiknutí Catilinovo
- 223 ALIENO SPLENDORE NITESCIT
Skví se cizím leskem
Nápis na Accademii degli Spiritosi v italské Piacenze
- 224 ALIENUM AES HOMINI INGENUO ACERBA EST SERVITUS
Dluh je pro svobodného člověka trpkým otroctvím
Publilius Syrus, Myšlenky
- 225 ALIIS TEMPORIBUS ALIA CONVENIUNT
Jiná doba, jiné mravy
- 226 ALIIS ALIA PLACENT
Každému se líbí něco jiného
- 227 ALIOS SALVOS FECIT, SE IPSUM NON POTEST SALVUM FACERE
Jiným pomohl, ale sám sobě pomoci nemůže
Jiné zachránil, sám sebe zachránit nemůže
NZ, Mt 27,42, Mk 15,31, 23,35; výsměšná slova farizeů a zákoníků před křížem na Kalvárii

- 228 ALIQUANDO BONUS DORMITAT HOMERUS
I dobrý Homér si někdy zdřímne
I mistr tesař se utne
- 229 ALIQUANDO ET INSANIRE IUCUNDUM EST
Někdy je milé udělat i něco bláznivého
Seneca Mladší, O klidu duševním
- 230 ALIQUID CRASTINUS DIES AD COGITANDUM DABIT
Zítřka bude o čem přemýšlet
Cicero, Dopisy Attikovi
- 231 ALIQUID ESSE ET NON ESSE NON POTEST SIMUL
Žádná věc nemůže zároveň být i nebýt
Formulace principu kontrastu ve filosofii
- 232 ALIQUID MALI EST PROPTER VICINUM MALUM
Blízko jednoho zla vzniká druhé
Plautus, Kupec
- 233 ALIS VOLAT PROPRIIS
Létá na vlastních křídlech
Smysl: je úspěšný vlastní zásluhou
- 234 ALIT LECTIO INGENIUM ET STUDIO FATIGATUM REFICIT
Četba posiluje ducha a občerstvuje, když je člověk znaven
studiem
Seneca Mladší, Listy Luciliovi
- 235 ALIT AEMULATIO INGENIA
Soupeření povzbuzuje nadání
- 236 ALITUR VITIUM VIVITQUE TEGENDO
Ve skrytu hřích žije a bují
Vergilius, Aeneis
- 237 ALIUD EX ALIO MALUM GIGNITUR
Jedno zlo plodí druhé
Terentius, Kleštěnec
- 238 ALMA MATER
Matka živitelka
*Původně název bohyně úrody Ceres a Venuše, nejdříve bohyně
přírody, později lásky a krásy; od středověku označení university*
- 239 ALPHA ET OMEGA
Alfa a omega
Začátek a konec

První a poslední písmeno řecké abecedy. Symbolické křesťanské označení Boha a Krista jako počátku a konce všeho stvoření

- 240 ALTA CADUNT ODIIS, PARVA EXTOLLUNTUR AMORE
Láska povznáší nízké, nenávisť výšiny boří
Catonova dvojverší
- 241 ALTER ALTERIUS AUXILIO EGET
Každý potřebuje pomoc druhého
- 242 ALTER EGO
Druhé já
- 243 ALTER FRENIS EGET, ALTER CALCARIBUS
Jednomu schází uzda, druhému ostruhy
Cicero, Dopisy Attikovi
- 244 ALTERA MANU FERT LAPIDEM, PANEM OSTENTAT ALTERA
V jedné ruce nese kámen, v druhé ukazuje chléb
Plautus, Komédie o hrnci
- 245 ALTERI NE FECERIS QUOD TIBI FIERI NON VIS
Čeho nechceš, by od jiného dalo se tobě, hled', bys ty nikdy
nečinil jinému
Co sám nenávidíš, nikomu nečiň
SZ, Tób 4,15
- 246 ALTERI VIVAS OPORTET, SI VIS TIBI VIVERE
Chceš-li žít svůj život, musíš žít pro druhé
Seneca Mladší, Listy Lucilioví
- 247 ALTERIUS LUCRA DOLET INVIDUS UT SUA DAMNA
Cizí zisk závistivce souží jako vlastní škoda
- 248 ALTERIUS VESTE NEMO VESTITUR HONESTE
Kdo cizím šatem se honosí, nikdy jej se ctí nenosí
Chlubit se cizím peřím
- 249 ALTERUM PEDEM IN CUMBE CHARONTIS HABET
Jednu nohu má v Cháronově člunu
Je už jednou nohou v hrobě
Cháron byl v řecké mytologii převozník duší zemřelých do podsvětí
- 250 ALTIOR E TERRA PROVENIT HERBA MALA
Plevel roste výš
- 251 ALTIORA PETO
Směřuji výš
Toužím po vyšších věcech
Heslo janovského dóžete Andrea Dorii

- 252 ALTISSIMA QUAEQUE FLUMINA MINIMO LABUNTUR SONO
Nejhlubší řeky plynou neslyšně
Curtius Rufus, O činech Alexandra Velikého
- 253 ALTIUS PRAECEPTA DESCENDUNT QUAE TENERIS IMPRIMUNTUR
AETATIBUS
Hlouběji se vtisknou rady, jichž se člověku dostane v mládí
- 254 ALTUM SILENTIUM
Hluboké mlčení
Upravený citát z Vergilia
- 255 AMABILIS INSANIA
Roztomilá ztřeštěnost
Horatius, Ódy
- 256 AMANS IRATUS MULTA MENTITUR SIBI
Rozhněvaný milenec si mnohé nalhává
Publilius Syrus, Myšlenky
- 257 AMANT ALTERNA CAMENAE
Kamény milují střídavý zpěv
Vergilius, Zpěvy pastýřské; Kamény byly bohyně zpěvu a hudby
- 258 AMANTES AMENTES
Zamilování rozumu zbavení
Milenci šílenci – Milenci zmýlenci
Plautus, Kupec
- 259 AMANTIUM IRAE AMORIS INTEGRATIO EST
Hněv milenců je obnovou lásky
Terentius, Dívka z Andru
- 260 AMARE NIHIL EST ALIUD NISI EUM IPSUM DILIGERE QUEM AMES
NULLA INDIGENTIA, NULLA UTILITATE QUAE SITA
Milovat není nic jiného než mít rád toho, koho bys miloval bez
nároků a zištnosti
Cicero, Laelius o přátelství
- 261 AMARE ET SAPERE VIX DEO CONCEDITUR
Milovat a neztratit soudnost nemůže ani bůh
Publilius Syrus, Myšlenky
- 262 AMATA INQUINANT, POSSESSA ONERANT, AMISSA CRUCIANT
Láska plodí svár, majetek je břemenem, ztráta je příčinou žalu
Názor sv. Augustína na pozemské věci
- 263 AMATORES AMANT FLORES

- Milovníci zbožňují květiny
Muž, který miluje, v květech si libuje
- 264 AMICE, AD QUOD VENISTI?
Příteli, proč jsi přišel?
Příteli, konej svůj úkol
NZ, Mt 26,50; Kristova slova na Olivové (Olivetské) hoře k Jidášovi, který ho zradil
- 265 AMICI FURES TEMPORUM
Přátelé (jsou) zloději času
Výrok anglického filosofa Francise Bacona
- 266 AMICI, DIEM PERDIDI
Přátelé, promarnil jsem den
Suetonius, Titus; výrok císaře Tita
- 267 AMICI VITIA SI FERAS, FACIS TUA
Snášíš-li chyby přítele, sám chybuješ
Publilius Syrus, Myšlenky
- 268 AMICIS OMNIA SUNT COMMUNIA
Přátelé mají vše společné
Terentius, Dívka z Andru
- 269 AMICITIA INTER POCULA CONTRACTA PLERUMQUE EST VITREA
Přátelství uzavřené nad sklenkami bývá často ze skla
- 270 AMICITIA NISI INTER BONOS ESSE NON POTEST
Přátelství může vzniknout jen mezi dobrými lidmi
Cicero, Laelius o přátelství
- 271 AMICITIA SEMPER PRODEST, AMOR ALIQUANDO ETIAM NOCET
Přátelství vždy prospívá, láska někdy i škodí
Seneca Mladší, Listy Lucilioví
- 272 AMICITIA VERA IN CALAMITATE AGNOSCITUR
Pravé přátelství se pozná v neštěstí
- 273 AMICITIA, QUAE DESINERE POTUIT, NUMQUAM VERA FUIT
Přátelství, které mohlo skončit, nikdy nebylo opravdové
Jeroným, Dopisy
- 274 AMICITIAE IMMORTALES, MORTALES INIMICITIAE ESSE DEBENT
Přátelství mají být nesmrtelná, nepřátelství smrtelná
Livius, Dějiny
- 275 AMICITIAM TRAHIT AMOR
Láska za sebou vede přátelství

- 276 AMICO LAUDANTI CREDENDUM NON EST, SICUT NEC INIMICO
DETRAHENTI
Není radno věřit příteli, když chválí, ani nepříteli, když
pomlouvá
- 277 AMICO FIRMO NIHIL EMI MELIUS POTEST
Není nic lepšího než získat věrného přítele
Publilius Syrus, Myšlenky
- 278 AMICOS SECUNDAE RES PARANT, ADVERSAE PROBANT
Ve štěstí přátele získáš, v neštěstí vyzkoušíš
Seneca Mladší, Kniha mravních naučení
- 279 AMICOS ESSE FURES TEMPORIS (MONERE SOLEBANT)
Říká se, že přátelé jsou zloději času
- 280 AMICTUS CORPORIS ET RISUS DENTIIUM ET INGRESSUS HOMINIS
ENUNTIANTE DE ILLO
Oděv těla a smích zubů a chod člověka vypravují o něm
Oděv člověka, jeho úsměv a chůze ukáží, jaký je
SZ, Sír 19,27(30)
- 281 AMICUM IN SECRETO MONE, PALAM LAUDA
Přítele kárej v ústraní, ale chval veřejně
Seneca Mladší, Kniha mravních naučení
- 282 AMICUM PERDERE EST DAMNORUM MAXIMUM
Ztratit přítele je největší škoda
Publilius Syrus, Myšlenky
- 283 AMICUM PROBA, PROBATUM AMA
Přítele vyzkoušej, až ho vyzkoušíš, měj ho rád
- 284 AMICUS CERTUS IN RE INCERTA CERNITUR
Jistý přítel se pozná v nejistotě
V nouzi poznáš přítele
Cicero, Laelius o přátelství
- 285 AMICUS COGNOSCITUR AMORE, MORE, ORE, RE
Přítele poznáš podle lásky, mravů, řeči, činů
Středověká slovní hříčka
- 286 AMICUS EST TAMQUAM ALTER IDEM
Přítel je jakoby druhé já
Cicero, Laelius o přátelství
- 287 AMICUS OMNIBUS, AMICUS NEMINI
Přítel všech není přítelem nikoho

- 288 AMICUS PLATO (SOCRATES), SED MAGIS AMICA VERITAS
Mým přítelem je Platón (Sókratés), ale více se přátelím s pravdou
- 289 AMICUS USQUE AD ARAS
Přítel až k oltáři
Až za hrob
- 290 AMITTIT MERITO PROPRIUM, QUI ALIENUM APPETIT
Právem ztratí to, co mu patří, kdo usiluje o cizí
Phaedrus, Ezopské bajky
- 291 AMOR AMARA DAT TIBI SATIS
Láska ti přinese dostatek hořkosti
- 292 AMOR AMORE COMPLECTATUR
Láska se spojuje s láskou
- 293 AMOR CAECUS
Slepá láska
Láska je slepá
- 294 AMOR EST CONATUS AMICITIAE FACIENDAE EX PULCHRITUDINIS SPECIE
Láska je snaha uzavřít přátelství na základě krásy
Cicero, Tuskulské hovory
- 295 AMOR ET MELLE ET FELLE EST FECUNDISSIMUS
Láska oplývá medem i žlučí
Plautus, Komédie o skříňce
- 296 AMOR FATI
Osudová láska
- 297 AMOR INGENII NEMINEM UMQUAM DIVITEM FACIT
Láskou k umění nikdo nikdy nezbohatne
Petronius, Satirikon
- 298 AMOR MAGISTER EST OPTIMUS
Láska je nejlepším učitelem
Plinius Mladší, Dopisy
- 299 AMOR NON EST SANABILIS HERBIS
Lásku bylinami nevyléčíš
Ovidius, Listy heroin
- 300 AMOR OTIOSAE CAUSA EST SOLLICITUDINIS
Láska je příčinou bezstarostného neklidu
Publilius Syrus, Myšlenky

- 301 AMOR PATRIAE
Láska k vlasti
- 302 AMOR SAPIENTIAE
Láska k moudrosti
- 303 AMOR SCELERATUS HABENDI
Zločinná touha po majetku
Ovidius, Proměny
- 304 AMOR TUSSISQUE NON CELATUR
Láska a kašel se neutají
- 305 AMOR UT LACRIMA: OCULIS ORITUR, IN PECTUS CADIT
Láska je jako slza: vzniká v oku, dopadá do srdce
Publilius Syrus, Myšlenky
- 306 AMORE ET TIMORE
Láskou a strachem (chci vládnout)
Heslo německého císaře Josefa I.
- 307 AMOREM (VENERES) CANAT AETAS PRIMA
O lásce zpívá mládí
Propertius, Elegie
- 308 AMORIS VULNUS IDEM SANAT QUI FACIT
Ránu v lásce vyléčí ten, kdo ji zasadí
- 309 AMPLECTOR (TENE) TE, AFRICA
Objímám tě, Afriko
Suetonius, Caesar; Caesarův výrok, když při vyloštění v Africe klopýtl a upadl
- 310 AN DIVES, OMNES QUAERIMUS, NEMO, AN BONUS
Všichni se tážeme, zda je někdo bohatý, nikdo se neptá, je-li dobrý
Seneca Mladší, Listy Luciliovi
- 311 AN NESCIS LONGAS REGIBUS ESSE MANUS?
Nevíš snad, že vládcové mají dlouhé ruce?
Ovidius, Listy heroin
- 312 ANACHARSIS LEGES ARANEARUM TELIS COMPARABAT, NAM UT
ILLAS INFIRMIORA ANIMALIA RETINERE, VALENTIORA TRANSMITTERE, ITA HIS HUMILES ET PAUPERES CONSTRINGI, DIVITES
ET PRAEPOTENTES NON ALLIGARI
Anacharsis srovnával zákony s pavučinami, neboť zákony
slouží k tomu, aby chytaly slabší tvory a propustily silnější,

tedy aby nepatrné a slabé spoutaly a bohaté a mocné nezadržovaly

Valerius Maximus, Pamětihodné činy a výroky

313 ANATHEMA SIT

Budiž proklet

V církvi formule prokletí vycházející ze slov sv. Pavla např. v 1. listu Korintským (16,22): Kdo nemiluje Pána, ať je proklet

314 ANCILLA THEOLOGIAE

Služka teologie

*Tak někteří středověcí teologové charakterizovali filosofii;
Martin Luther tak nazýval vědu*

315 ANGUEM IN SINU FOVET

Chová v náručí hada

Hřát hada na prsou

316 ANIMAE DIMIDIUM MEAE

Polovina mé duše

Horatius, Ódy

317 ANIMAM DEBET

Dluží duši

Terentius, Formio; smysl: je velice zadlužený

318 ANIMI EST ENIM OMNIS ACTIO ET IMAGO ANIMI VULTUS,

INDICES OCULI

Z duše totiž vychází veškerá činnost a obrazem duše je tvář,
prozrazovateli jsou oči

Cicero, O řečníku

319 ANIMO CUPIENTI NIHIL SATIS FESTINATUR

Roztoužené duši nic neubíhá dost rychle

Sallustius, Válka s Jugurthou

320 ANIMULA VAGULA BLANDULA, / HOSPES COMESQUE CORPORIS,

/ QUAE NUNC ABIBIS IN LOCA / PALLIDULA RIGIDA NUDULA?

NEC UT SOLES DABIS IOCOS

Dušíčko, bludičko běloučká, hoste a průvodce těla, kampak bys
dostat se chtěla, sinavá, ztuhlá a nahoučká? Šprýmovat nebu-
deš, jak ve zvyku jsi měla

*Aelius Spartianus, Historia Augusta (Dějiny císařů); autorem této
poetické hříčky je podle Aelia umírající císař Hadrianus*

321 ANIMUS AEQUUS OPTIMUM EST AERUMNAE CONDIMENTUM

Klidná mysl je nejlepším kořením pro útrapy

Plautus, Komédie o laně

- 322 ANIMUS FACIT NOBILEM
Duch dělá člověka urozeným
Seneca Mladší, Listy Luciliovi
- 323 ANIMUS GAUDENS AETATEM FLORIDAM FACIT
Mysl veselá činí, že člověk kvete
Radostné srdce hojí rány
SZ, Př 17,22
- 324 ANIMUS IN CONSULENDO LIBER
Duch se může svobodně rozhodnout
Sallustius, Spiknutí Catilinovo; tato slova, jež Sallustius vložil do úst Catonovi, když mluvil v senátu, přijala za své heslo Organizace spojených národů pro své sídlo v Bruselu
- 325 ANIMUS MEMINISSE HORRET
Duch se bojí vzpomínat
Vergilius, Aeneis. Těmito slovy začíná Aeneas své vyprávění o trójské válce
- 326 ANIMUS QUOD PERDIDIT OPTAT ATQUE IN PRAETERITA SE TOTUS
IMAGINE VERSAT
Duch touží po tom, co ztratil, a ve vzpomínkách se zcela vrací do minulosti
Petronius, Satirikon
- 327 ANIMUS SEVOCATUS A CONTAGIONE CORPORIS MEMINIT
PRAETERITORUM, PRAESENTIA CERNIT, FUTURA PRAEVIDET
Duše odloučená od těla si vzpomíná na minulost, pozoruje přítomnost a předvídá budoucnost
Cicero, O věštění
- 328 ANNI CURRENTIS (A. C.)
Tohoto roku
- 329 ANNI FUTURI
Příštího roku
- 330 ANNO ANTE CHRISTUM (NATUM) (A. A. CHR.)
Roku před Kristem (př. Kr.)
- 331 ANNO DOMINI (A. D.)
Léta Páně (l. P.)
- 332 ANNO POST CHRISTUM (NATUM) (A. P. CHR.)
Roku po Kristu (po Kr.)
- 333 ANNOSA VULPES HAUD CAPITUR LAQUEO

Stará liška se do oka nechytí
Jedna ze sentencí Erasma Rotterdamského

- 334 ANNOSUM VINUM, SOCIUS VETUS ET VETUS AURUM
Staré víno, starý přítel a staré zlato
Věci, jejichž cena stárím stoupá
- 335 ANNUIT COEPTIS (DEUS)
(Bůh) svolil k započetí díla
Vergilius, Zpěvy rolnické; jedno ze tří latinských hesel na znaku Organizace spojených národů
- 336 ANNUS MIRABILIS
Zázračný rok
- 337 ANNUS NOVUS FAUSTUS FELIXQUE TIBI SIT
Kéž je pro tebe nový rok příznivý a šťastný
- 338 ANNUS PRODUCIT, NON AGER
Úrodu dává rok, ne pole
- 339 ANTE AMICITIAM IUDICANDUM, POST AMICITIAM CREDENDUM
Než se spřáteliš, rozvažuj, když ses spřátelil, důvěřuj
Dobrý přítel nad zlato
- 340 ANTE CIRCUMSPICIENDUM EST CUM QUIBUS EDAS ET BIBAS,
QUAM QUID EDAS ET BIBAS
Je třeba se dřív rozhlédnout, s kým jíš a piješ, než co jíš a piješ
Seneca Mladší, Listy Lucilioví
- 341 ANTE DIEM MORTIS NULLUS LAUDABILIS EXSTAT
Žádný den před smrtí si nezaslouží chválu
Nechval dne před večerem
- 342 ANTE FACIEM POPULI
Před tváří lidu
- 343 ANTE CHRISTUM (NATUM) (A. CHR.)
Před Kristem (př. Kr.)
- 344 ANTE MERIDIEM
Před polednem
Dopoledne
Zkratka a. m., dnes běžně užívaná v anglosaském světě
- 345 ANTE MORTEM NE LAUDES HOMINEM QUEMQUAM
Před smrtí nechval žádného člověka
Neprohlašuj nikoho za blaženého, dokud nevydechne naposled
SZ, Sír 11,28(30)

- 346 ANTE REGEM MOVE PEDEM, ANTE REGINAM NOLI MOVERE
PEDINAM
Před králem táhni pěšcem, před královnou pionem netáhni
Rada šachistům
- 347 ANTE SENECTUTEM CURAVI UT BENE VIVEREM; IN SENECTUTE
UT BENE MORIAR
Než jsem zestárl, staral jsem se, abych dobře žil, ve stáří se
starám, abych v klidu zemřel
Seneca Mladší, Listy Luciliovi
- 348 ANTE VICTORIAM NE CANAS TRIUMPHUM
Dokud nezvítězíš, neohlašuj triumf
Nechval dne před večerem
- 349 ANTICA EXPULSUM POSTICA RECIPERE
Toho, koho jsi vyhodil předním vchodem, vpouštíš zadním
Ten, koho vyhodíš dveřmi, vleze oknem
- 350 APAGE, SATANAS
Odejdi, satane!
Jdi z cesty, satane
NZ, Mt 4,10; Kristova odpověď ďáblu na hoře při třetím pokušení
- 351 APES DEBEMUS IMITARI
Máme napodobovat včely
Pilný jako včela
Seneca Mladší, Listy Luciliovi
- 352 APEX SENECTUTIS EST AUCTORITAS
Korunou stáří je důstojnost
Cicero, Cato Starší o stáří
- 353 APPARENT RARI NANTES IN GURGITE VASTO
Osamělí plavci jsou vidět na širém moři
Vergilius, Aeneis; užíváno i humorně, např. o řídké polévce
- 354 APPARET ID ETIAM CAECO
To vidí i slepý
- 355 APPETITUS RATIONI PAREAT
Ať touha poslouchá rozum
Cicero, O povinnostech
- 356 APRILIS FLUVIUS, VENTOSUSQUE MAIUS COPIAM INDICANT
Deštivý duben a větrný máj předpovídají bohatou úrodu
Studený máj, v stodole ráj

- 357 APUD NOVERCAM QUAERERE (QUAERI)
 Postěžuj si maceše
 Plakat na špatném hrobě
Plautus, Pseudolus
- 358 APUD CREDITOREM MAIOR QUAM APUD DEBITOREM DEBITI
 MEMORIA
 Věřitel si dluh pamatuje lépe než dlužník
Právnícký aforismus
- 359 AQUA ET PANIS EST VITA CANIS
 Voda a kus chleba jsou k psímu životu třeba
- 360 AQUA MIHI HAERET
 Dochází mi voda
Cicero, O povinnostech. Při projevu během soudního jednání byl v Římě řečníkovi měřen čas vodními hodinami, klepsydrrou
- 361 AQUA VITAE
 Živá voda
- 362 AQUAE ET IGNIS INTERDICTIO
 Zákaz užívat vody a ohně
Římská právnícká formule znamenající ztrátu občanských práv a následné vyhnání
- 363 AQUAE FURTIVAE DULCIORES SUNT, ET PANIS ABSCONDITUS
 SUAVIS
 Voda kradená je sladší a chléb schovaný lépe chutná
 Kradená voda je sladká a pokoutný chléb blaží
SZ, Př 9,17
- 364 AQUAM PERDERE
 Ztrácet vodu
 Mrhat časem – Mluvit zbytečně
Řečníkům u římských soudů odměřovaly čas vodní hodiny
- 365 AQUAM EX PUMICE POSTULAS
 Chceš z kamene dostat vodu
 Vymámit z jalové krávy tele
- 366 AQUAM TERRAMQUE PETERE
 Žádat vodu a zemi
V římské diplomacii žádost o dobrovolné podrobení jednoho státu druhému, má-li se předejít válečnému konfliktu
- 367 AQUILA NON CAPTAT MUSCAS
 Orel nelapá mouchy
Smysl: vysoce postavený člověk se nestará o maličkosti

- 368 AQUILA ALBA
Bílý orel
Bílá vrána
- 369 ARARE BOVE ET ASINO
Orat s volem a oslem
Smysl: dělat něco špatně
- 370 ARATOR NISI INCURVUS PRAEVARICATUR
Jen sehnutý orač vyorá rovnou brázdu
Bez práce nejsou koláče
Plinius Starší, Přírodověda
- 371 ARBITER ELEGANTiarUM
Rozhodčí ve věcech vkusu
Tacitus, Letopisy; největší autoritou ve věcech vkusu byl Petronius u dvora císaře Nerona
- 372 ARBITER (MAGISTER) CONVIVII
Předseda hostiny
- 373 ARBOR HONORETUR CUIUS NOS UMBRA TUETUR
Sláva stromu, jehož stín nás chrání
- 374 ARBOR EX FRUCTU COGNOSCITUR
Strom se pozná po ovoci
- 375 ARCEM FACERE EX CLOACA
Dělat ze stoky tvrz
Dělat z komára velblouda
Cicero, Na obranu Plancia
- 376 ARCUM INTENTIO FRANGIT, ANIMUM REMISSIO
Luk láme napětí, ducha ochablost
- 377 ARCUS TRIUMPHALIS
Vítězný oblouk
Útvar římské architektury; Římané stavěli vítězné (triumfální) oblouky na počest svých vítězství
- 378 ARCUS QUI NIMIS INTENDITUR RUMPITUR
Luk, který se příliš napíná, praskne
Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne
- 379 ARDUA MOLLIMUR, SED NULLA NISI ARDUA VIRTUS
Nesnadný cíl jsme si vytkli, leč zdatnost jen z nesnází roste
Ovidius, Umění milovat
- 380 ARDUA ENIM RES FAMAM PRAECIPITATEM RETROVERTERE
Je těžké napravit pošramocenou pověst

- 381 ARDUA RES EST REGI SIMUL CARUM ESSE ET GREGI
Je těžké líbit se zároveň králi i davu
Je těžké se zalíbit pánu i kmánu
- 382 ARDUUM EST EODEM LOCO POTENTIAM ET CONCORDIAM ESSE
Těžko se spolu snáší moc se svorností
Tacitus, Letopisy
- 383 ARGENTEIS PUGNA TELIS ATQUE OMNIA VINCES
Bojuj zbraněmi ze stříbra a vše přemůžeš
Smysl: zbraněmi ze stříbra rozuměj peníze
- 384 ARGENTUM ACCEPI DOTE, IMPERIUM VENDIDI
Věnem jsem dostal stříbro, prodal jsem svou moc
Plautus, Komédie oslovská
- 385 ARGUMENTA PONDERANTUR, NON NUMERANTUR
Důkazy se zvažují, nepočítají se
- 386 ARGUMENTUM AD HOMINEM (PERSONAM)
Důkaz zaměřený na člověka (osobu)
Tj. nikoli na věc, o kterou běží
- 387 ARGUMENTUM AD MISERICORDIAM
Důkaz zaměřený na milosrdenství
Tj. zaměřený na vzbuzení soucitu
- 388 ARGUMENTUM AD CRUMENAM
Důkaz podaný s ohledem na peněženku
Tj. podaný ve snaze vypořádat se s protistranou peněží
- 389 ARGUMENTUM AD IGNORANTIAM
Důkaz počítající s neznalostí
- 390 ARGUMENTUM AD OCULOS
Důkaz pro oči
Očividný důkaz
- 391 ARGUMENTUM AD REM
Důkaz zaměřený na věc
Opak argumentu ad hominem
- 392 ARGUMENTUM AD VERITATEM
Důkaz postavený na uznávané pravdě
- 393 ARGUMENTUM ACHILLEUM
Důkaz o Achillovi a želvě
Sofisma Zénóna z Eleje: Achilles nedohoní želvu

- 394 ARGUMENTUM BACULINUM
Důkaz holí
- 395 ARGUMENTUM E CONTRARIO
Důkaz podaný na základě opaku
- 396 ARGUMENTUM E(X) SILENTIO
Důkaz na základě mlčení
Tj. podle zásady Kdo mlčí, souhlasí
- 397 ARMA NON SERVANT MODUM
Zbraně neznají míru
Seneca Mladší, Šílící Herkules
- 398 ARMA SUNT MEMBRA MILITIS
Zbraně jsou údy vojáka
Cicero, Tuskulské hovory
- 399 ARMA VIRUMQUE CANO
O válce a o muži zpívám
Vergilius, Aeneis; začátek díla
- 400 ARMAQUE IN ARMATOS SUMERE IURA SINUNT
V právu je, kdo zbraní ozbrojenému čelí
Ovidius, Umění milovat
- 401 ARMIGER IN CASTRIS NON CURAT, QUID SIT IN ASTRIS
Zbrojnoš v táboře nedbá, svítí-li na nebi hvězda
- 402 ARRIGE AURES
Nastav uši
Poslouchej dobře
Terentius, Dívka z Andru
- 403 ARS HOMINEM FORMAT NEC SINIT ESSE MALUM
Umění člověka šlechtí a nedovoluje, aby byl špatný
- 404 ARS AEMULA NATURAE
Umění je sokem přírody
Apuleius, Zlatý osel
- 405 ARS AMANDI
Umění milovat
- 406 ARS GRATIA ARTIS
Umění pro umění
V 19. století označení neangažovaného umění; též heslo americké filmové společnosti Metro Goldwyn Mayer
- 407 ARS LONGA, VITA BREVIS
Umění (je) dlouhé, život krátký

*Seneca Mladší, O krátkosti života. Původně výrok Hippokratův,
míněno vědění*

- 408 ARS NON HABET INIMICUM NISI IGNORANTEM
Umění nemá jiného nepřítele než hlupáka
- 409 ARS PRIMA REGNI EST POSSE INVIDIAM PATI
Hlavním uměním vladaře je schopnost snášet nenávisť
Seneca Mladší, Šilící Herkules
- 410 ARS SINE ARTE, CUIUS PRINCIPIUM EST MENTIRI, MEDIUM
LABORARE ET FINIS MENDICARE
Umění bez umění, jehož počátkem je lež, středem námaha
a koncem žebrota
Starý kritický soud o alchymii
- 411 ARS UNA, SPECIES MILLE
Umění jedno, podob tisíc
- 412 ARTEM QUI SEQUITUR, RARO PAUPER REPERITUR
Kdo si hledí řemesla, málokdy skončí jako chudák
- 413 ARTES DISCUNTUR PECCANDO
Dovednosti se učíme chybováním
Chybami se člověk učí
- 414 ARTES SERVIUNT VITAE; SAPIENTIA IMPERAT
Umění životu slouží, moudrost mu vládne
Seneca Mladší, Listy Lucilioví
- 415 ARTICULUS STANTIS ET CADENTIS ECCLESIAE
Článek, s nímž církev stojí a padá
Míněn Kristův spásný čin (ukřížování a zmrtvýchvstání)
- 416 ARTIFICEM COMMENDAT OPUS
Dílo doporučuje svého tvůrce
Dílo chválí svého tvůrce
- 417 ARTIFICIA NOVA DOCUIT FAMES
Hlad naučil lidi novým pokrmům
Nouze naučila Dalibora housti
Seneca Mladší, Listy Lucilioví
- 418 ARTIS MAXIME PROPRIUM EST CREARE ET GIGNERE
Nejvlastnějším rysem umění je tvořit a plodit
Cicero, O přirozenosti bohů
- 419 ASINI EXIGUO PABULO VIVUNT
Oslům stačí k životu málo píce
Narážka na lidskou hloupost

- 420 ASINUS AD LYRAM
 Osel naslouchající hře na lyru
 Rozumět něčemu jako koza petrželi
- 421 ASINUS ASINO ET SUS SUI PULCHER
 Osel se líbí oslu a svině svini
 Svůj k svému – Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá
- 422 ASINUS ASINUM FRICAT
 Osel osla drbe
 Vrána k vráně sedá
Užíváno zejména ve smyslu: dvě osoby se navzájem přehnaně chválí
- 423 ASINUS BURIDANI INTER DUO PRATA
 Buridanův osel mezi dvěma otýpkami sena
Jeanu Buridanovi, francouzskému filosofovi 14. století, je, zřejmě neprávem, připisován příběh o oslu (vymysleli jej asi jeho odpůrci), který pojde hladý, protože se nedovede rozhodnout, z které ze dvou otýpek sena, jež má před sebou, má žrát
- 424 ASINUS IN CATHEDRA
 Osel za katedrou
 Kozel zahradníkem
- 425 ASINUS IN PALEAS INCIDIT
 Osel padl do plev
 Má víc štěstí než rozumu
- 426 ASINUS IN TEGULIS
 Osel na střeše
Petronius, Satirikon; rčení označující nemožnou věc či událost anebo neschopného člověka, který to daleko dotáhl
- 427 ASPICERE OPORTET QUIDQUID POSSIS PERDERE
 Je třeba mít na mysli to, co můžeš ztratit
Publilius Syrus, Myšlenky
- 428 ASSIDUA EI SUNT TORMENTA, QUI SE IPSUM TIMET
 Kdo se sám sebe bojí, prožívá neustálá muka
Publilius Syrus, Myšlenky
- 429 ASSIDUA EMINENTIS FORTUNAE COMES EST INVIDIA
 Neustálým průvodcem výjimečného štěstí je závist
Velleius Paterculus, Římské dějiny
- 430 ASSIDUE ADDISCENS AD SENIUM VENIO
 Přicházím do věku starců a jsem stále učedníkem
Původně verš athénskému státníka Solónu

- 431 ASTUTE DUM CELATUR, AETAS SE INDICAT
Ačkoli je chytře utajován, věk se sám hlásí
Publilius Syrus, Myšlenky
- 432 ATRIA REGUM HOMINIBUS PLENA SUNT, AMICIS VACUA
V královských palácích je plno lidí, ale přátelé žádní
- 433 ATTINGERE CAELUM DIGITO
Dotknout se prstem nebes
Cicero, Dopisy Attikovi; výrok označující, že se někomu vrchovatě splnilo jeho přání
- 434 AUDACES COGIMUR ESSE METU
K odvaze nutí nás strach
Ovidius, Žalozpěvy
- 435 AUDACES (AUDENTES) FORTUNA IUUVAT
Odvážnému štěstí přeje
Vergilius, Aeneis
- 436 AUDACIA PRO MURO HABETUR
Odvaha slouží jako zeď
Sallustius, Spiknutí Catilinovo
- 437 AUDENDO MAGNUS TEGITUR TIMOR
Veliký strach lze zakrýt odvahou
Lucanus, Farsalské pole
- 438 AUDENDO VIRTUS CRESCIT, TARDANDO TIMOR
Odvahou roste statečnost, váháním strach
Publilius Syrus, Myšlenky
- 439 AUDET ET LEPUS EXANIMO INSULTARE LEONI
I zajíc má odvahu posmívat se mrtvému lvu
- 440 AUDI, VIDE, TACE, SI VIS VIVERE CUM PACE
Poslouchej, dívej se, mlč, chceš-li žít v míru
Chceš-li klid v životě mít, poslouchej, dívej se, přestaň mluvit
Středověké pořekadlo
- 441 AUDI MULTA, LOQUERE PAUCA, ET NON ERRABIS
Hodně poslouchej, málo mluv a neprohloupíš
- 442 AUDIATUR ET ALTERA PARS
Ať je slyšena i druhá strana
Právní zásada
- 443 AUDIT, QUOD NON VULT, QUI PERGIT DICERE, QUOD VULT
Kdo spěchá, aby řekl, co chce, uslyší, co nechce

- 444 AUDITORUM BENEVOLENTIA CRESCIT DICENTIUM FACULTAS
 Přízní posluchačů roste schopnost řečníků mluvit
Priscianus Caesariensis
- 445 AUGIAE CLOACAS PURGARE
 Vyčistit Augiášovy stoky
 Vyčistit Augiášův chlív
Seneca Mladší, Ztykvení božského Claudia
- 446 AUREA MEDIOCRITAS
 Zlatá průměrnost
 Zlatá střední cesta
Horatius, Ódy
- 447 AURES HABENT ET NON AUDIUNT
 Uši mají, a nemohou slyšet
 Mají uši, a neslyší
SZ, Ž 113(115),6; o pohanských modlářích
- 448 AURES HOMINUM NOVITATE LAETANTUR
 Lidské uši mají radost z novinek
 Lidé rádi slyší něco nového
Plinius Mladší, Dopisy
- 449 AURI SACRA FAMES
 Prokletá touha po penězích
Vergilius, Aeneis
- 450 AURIBUS TENEO LUPUM
 Držím vlka za uši
Terentius, Formio; antické pořekadlo označující svízelnou situaci: vlka není možno udržet ani pustit
- 451 AURIBUS SURDIS CAMPANA MUTA
 Máš-li hluché uši, i zvon je němý
- 452 AURO CLAUSA PATENT
 Zlatem se otvírají zavřené brány
- 453 AURO LOQUENTE OMNIS SERMO INANIS EST
 Promluví-li zlato, je každá řeč marná
- 454 AURO PATENT CUNCTA, ATQUE DITIS IANUAE
 Zlatem se otevírá vše, i brány podsvětí
- 455 AURO SOLENT ADAMANTINAE ETIAM PERFRINGI FORES
 Zlatem se obvykle vyrazí i ocelové brány
Apuleius, Zlatý osel

- 456 AURORA MUSIS AMICA
Jitřenka je přítelkyní Múz
Ráno moudřejší večera
- 457 AURUM SUMMI MATERIES MALI
Zlato je příčinou největšího zla
Horatius, Ódy
- 458 AURUM ET OPES PRAECIPUAE BELLORUM CAUSAE
Zlato a bohatství jsou hlavní příčiny válek
Tacitus, Letopisy
- 459 AURUM MONEDULAE COMMITTERE
Svěřit zlato kavce
Krade jako straka – Straka zlodějka
Cicero, Na obranu Flacca; kavka je v antice považována za zlodějku, kradoucí a do svého hnízda odnášející lesklé předměty, jako v nové době straka
- 460 AUSCULTA, FILI
Slyš, synu
První slova buly papeže Bonifáce VIII., adresované francouzskému králi Filipu Sličnému a potvzující nadřazenost moci duchovní nad mocí světskou
- 461 AUSCULTARE DISCE, SI NESCIS LOQUI
Uč se poslouchat, neumíš-li mluvit
- 462 AUSPICIA SUNT FAUSTA
Znamení jsou příznivá
Předpověď je dobrá
Formule římských augurů (ptakopraců), kteří podle letu ptáků předpovídali budoucnost
- 463 AUSTRIAE EST IMPERARE ORBI UNIVERSO (A. E. I. O. U.)
Rakousku je dáno vládnout celému světu
Staré heslo rakouské monarchie; začátek slov latinského textu tvoří všech pět samohlásek abecedy právě tak jako v jeho německém znění (Alles Erdreich ist Österreich untertan)
- 464 AUT – AUT
Buď – anebo
- 465 AUT AMAT AUT ODIT MULIER, NIHIL EST TERTIUM
Žena buď miluje, anebo nenávidí, nic třetího nezná
Publilius Syrus, Myšlenky

- 466 AUT BIBAT AUT ABEAT
 Ať pije, nebo ať jde pryč
Heslo spolku sdružujících pijáky vína, inspirované pijáckými písněmi středověkých vagantů
- 467 AUT CAESAR AUT NIHIL
 Buď Caesarem, anebo ničím
Heslo ctižádostivého, ani zločinů se neštítícího italského renesančního šlechtice Cesara Borgii
- 468 AUT CUM SCUTO AUT IN SCUTO
 Buď se štítem, nebo na štítě
Slova spartských matek k synům odcházejícím do války
- 469 AUT NUMQUAM TEMPTES, AUT PERFICE
 Buď se do ničeho nepouštěj, nebo dokonči, co jsi začal
Za autora sentence je považován Cheilón, jeden ze sedmi mudrců
- 470 AUT PRODESSE VOLUNT AUT DELECTARE POETAE
 Básníci chtějí buď prospět, nebo pobavit
Horatius, O umění básnickém (List Pisonům)
- 471 AUT VINCERE AUT MORI
 Buď zvítězit, nebo zemřít
Heslo pruského pluku černých husarů
- 472 AUXILIA HUMILIA FIRMA CONSENSUS FACIT
 Shoda učiní ze slabé podpory silnou
Publilius Syrus, Myšlenky
- 473 AVARITIA EST RADIX OMNIUM MALORUM
 Kořen všeho zla je chtivost peněz
 Kořenem všeho toho zla je láska k penězům
NZ, 1 Tm, 6,10
- 474 AVARITIA ET ADROGANTIA PRAECIPUA VALIDIORUM VITIA
 Lakota a zpupnost jsou hlavními chybami mocných
Tacitus, Dějiny
- 475 AVARITIA VEHEMENTISSIMA GENERIS HUMANI PESTIS
 Lakomství je nejsilnější zhoubou lidského rodu
Seneca Mladší, Útěcha pro matku Helvii
- 476 AVARITIAM SI TOLLERE VULTIS, MATER EIUS EST TOLLENDAM,
 LUXURIES
 Chcete-li odstranit lakotu, je třeba odstranit i její matku,
 přepych
Cicero, O řečníku

- 477 AVARO OMNIA DESUNT, INOPI PAUCA, SAPIENTI NIHIL
Lakomci chybí vše, chudákovi málo, moudrému nic
- 478 AVARUS IPSE MISERIAE CAUSA SUAE
Lakomec je sám příčinou své bídy
Publilius Syrus, Myšlenky
- 479 AVARUS ANIMUS NULLO SATIATUR LUCRO
Hrabivý duch se nespokojí se žádným ziskem
Publilius Syrus, Myšlenky
- 480 AVARUS NISI CUM MORITUR, NIHIL RECTE FACIT
Lakomec činí dobře jen tehdy, když umírá
Publilius Syrus, Myšlenky
- 481 AVE, CAESAR (IMPERATOR), MORITURI TE SALUTANT
Bud' zdrav, Caesare (císaři), ti, kdo jdou na smrt, tě zdraví
*Podle Suetonia pozdrav římských gladiátorů císaři Claudiovi a jeho
následovníkům při vstupu do arény*
- 482 AVE MARIA
Zdravas, Maria
*Andělské pozdravení (NZ, L 1,28); anděl Gabriel zvěštuje Panně
Marii, že porodí syna a dá mu jméno Ježíš. Též název vynikajících
hudebních skladeb (Franz Schubert, Charles Gounod)*
- 483 AVIDA EST PERICULI VIRTUS
Statečnost touží po nebezpečí
Seneca Mladší, O prozřetelnosti

B

- 1 BACCHUS ET ARGENTUM MUTANT MORES SAPIENTUM
Vína a peníze mění mravy moudrých
Vína a peníze mění mravy těch, jichž moudrost se cení
- 2 BALBUS BALBUM AMAT, QUONIAM VERBA SUA CAPESSIT
Koktavý má rád koktavého, protože jeho slovům rozumí
Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá – Svůj k svému
- 3 BALBUS MELIUS BALBI VERBA COGNOSCIT
Koktavý lépe rozumí slovům koktavého
Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá – Svůj k svému
Jeroným, Dopisy
- 4 BARBA NON FACIT PHILOSOPHUM
Vouasy nedělají filosofa
Není každý filosof, kdo má vousy
Není všechno zlato, co se třpytí
- 5 BARBAM VELLERE MORTUO LEONI
Tahat mrtvého lva za vousy
Martialis, Epigramy; smysl: troufat si na bezbranného
- 6 BARBARUS HIC EGO SUM, QUIA NON INTELLEGOR ULLI
Barbarem tu totiž jsem, když nikdo mi nerozumí
Ovidius, Listy z Pontu
- 7 BEATA EST VITA CONVENIENS NATURAE SUAE
Šťastný je život, který je v souladu s vlastní přirozeností
Seneca Mladší, O blaženém životě
- 8 BEATA SIMPLICITAS
Blažená prostota
Svatá prostota
- 9 BEATA SOLITUDO, SOLA BEATITUDO
Blažená samota, jediná blaženost
Častý nápis ve starých poustevnách (ermitážích)
- 10 BEATA TRANQUILLITAS
Blažený klid

- 11 BEATAE MEMORIAE
Blahé paměti
- 12 BEATAM VITAM IN ANIMI SECURITATE ET IN OMNIUM
VACATIONE MUNERUM PONIMUS
Blažený život nacházíme v duševním klidu a v oproštění
od všech povinností
Cicero, O přirozenosti bohů
- 13 BEATI PACIFICI, QUIA FILII DEI VOCABUNTUR
Blahoslavení pokojní, neboť oni budou zváni syny Božími
Blaze těm, kdo působí pokoj, neboť oni budou nazváni syny
Božími
NZ, Mt 5,9; Ježíšova slova z horského kázání
- 14 BEATI HISPANI APUD QUOS (QUIBUS) VIVERE EST BIBERE
Blažení Španělé, u nichž žít znamená pít
*Ve španělštině slovní hříčka: slova vivir (žít) a beber (pít) znějí skoro
stejně, protože souhlásky b a v se stejně vyslovují*
- 15 BEATI MONOCULI IN TERRA CAECORUM
Blažení jednoocí v zemi slepých
Mezi slepými jednooký králem
- 16 BEATI MORTUI QUI IN DOMINO MORIUNTUR
Blahoslavení mrtví, kteří umírají v Pánu
NZ, Zj 14,13
- 17 BEATI PAUPERES SPIRITU, QUONIAM IPSORUM EST REGNUM
CAELORUM
Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich je království nebeské
Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je království nebeské
NZ, Mt 5,3; z Ježíšova horského kázání
- 18 BEATI POSSIDENTES
Šťastní vlastníci
*Bismarckův výrok v říšském sněmu, ospravedlňující nárok na dobyté
cizí území*
- 19 BEATOS PUTO QUIBUS DEORUM MUNERE DATUM EST AUT
FACERE SCRIBENDA AUT SCRIBERE LEGENDA, BEATISSIMOS VERO
QUIBUS UTRUMQUE
Za šťastné pokládám ty, jimž bozi dopřáli buď vykonat, co je
hodné zaznamenání, nebo zaznamenat, co je hodné přčtení;
nejšťastnější jsou ovšem ti, jimž bylo dopřáno obojí
Plinius Mladší, Dopisy

- 20 BEATUS DICI NEMO POTEST EXTRA VERITATEM PROIECTUS
 Za šťastného nemůže být pokládán ten, kdo se rozchází s pravdou
Seneca Mladší, O blaženém životě
- 21 BEATUS ILLE, QUI PROCUL NEGOTIIS PATERNA RURA BOBUS
 EXERCET SUIS
 Blažený ten, kdo vzdálen všeho ruchu se svými býčky orá
 otcovská pole
Horatius, Epódy
- 22 BEATUS ILLE HOMO, QUI SEDET IN SUA DOMO
 Blažený život má, kdo si sedí doma
- 23 BEATUS NON EST, QUI HABET, QUAE CUPIT, SED QUI NON CUPIT,
 QUAE NON HABET
 Blažený není ten, kdo má to, po čem touží, ale ten, kdo netouží
 po tom, co nemá
- 24 BEATUS QUI SEMPER EST PAVIDUS
 Blaze člověku, který vždycky se bojí (Pána)
 Blaze člověku, který se stále bojí Boha
SZ, Př 28,14
- 25 BEATUS VIR QUI HABITAT CUM MULIERE SENSATA
 Šťastný, jenž bydlí se ženou rozumnou
 Blaze tomu, kdo bydlí s rozumnou ženou
SZ, Sír 25,8
- 26 BEATUS VIR QUI NON EST LAPSUS VERBO EX ORE SUO
 Blaze člověku, který neklesl slovem z úst svých
 Blaze člověku, který se neprohřešil svými ústy
SZ, Sír 14,1
- 27 BEATUS VIR QUI TIMET DOMINUM
 Blaze tomu, kdo se bojí Hospodina
 Blaze muži, jenž se bojí Hospodina
SZ, Ž 111(112),1
- 28 BELLA GERANT ALII, TU FELIX AUSTRIA NUBE! / NAM QUAE
 MARS ALIIS, DAT TIBI REGNA VENUS
 Války ať vedou jiní, ty, Rakousko, v sňatcích se raduj,
 jim vládu bůh války svěří, Rakousku Venuše zas.
Parafráze Ovidiova verše z Listů heroin: Bella gerant alii, Protesilaus amet – Války ať vedou jiní, ty, Protesilae, miluj. Narážka na úspěšnou rakouskou politiku dynastických sňatků. Výrok se připisuje uher-skému králi Matyášovi I. Korvínovi

- 29 BELLUM ITA SUSCIPIATUR, UT NIHIL ALIUD NISI PAX QUAESITA
VIDEATUR
Válku je třeba začínat tak, aby se zdálo, že se neusiluje o nic
jiného než o mír
Cicero, O povinnostech
- 30 BELLUM EST ENIM SUA VITIA NOSSE
Vždyť je to boj, poznat své chyby
Cicero, Dopisy Attikovi
- 31 BELLUM OMNIUM CONTRA OMNES
Válka všech proti všem
*Parafráze věty z Platónových Zákonů u anglického filosofa Thomase
Hobbese v knize Leviathan*
- 32 BENE
Dobře
- 33 BENE AMBULA
Jdi v dobrém – Šťastnou cestu
- 34 BENE COGITATA SI EXCIDUNT, NON OCCIDUNT
Dobré myšlenky ani potlačeny nezapadnou
- 35 BENE FERRE MAGNAM DISCE FORTUNAM
Nauč se dobře snášet velké štěstí
Horatius, Ódy
- 36 BENE PHILOSOPHATUR, QUI DISCIT BENE MORI
Dobrý filosof je ten, kdo se učí dobře zemřít
- 37 BENE QUI LATUIT, BENE VIXIT
Kdo v skrytu žil, žil šťastně
Ovidius, Žalozpěvy
- 38 BENE VALEAS
Měj se dobře
- 39 BENE VENIATIS
Bud'te vítáni
- 40 BENE VERTAT
Ať to dobře dopadne
- 41 BENEDICTIO PATRIS FIRMAT DOMOS FILIORUM; MALEDICTIO
AUTEM MATRIS ERADICAT FUNDAMENTA
Požehnání otcovo utvrzuje domy synů, ale kletba matčina
vyvrací základy